EDUCAȚIA NONFORMALĂ: O TRANZIȚIE DINSPRE TEORIE CĂTRE APLICABILITATE ÎN CONTEXTUL EDUCAȚIONAL

Tamara MUNTEANU,
PhD, lecturer
„Ion Creanga” State Pedagogical University
ORCID: 0000-0002-8376-1360
E-mail: *munteanu.tamara@upsc.md*

Rezumat. *Autoarea, în acest articol, conturează conceptele fundamentale și aplicațiile practice ale educației nonformale în sistemul de învățământ contemporan, evidențiind importanța și impactul acesteia la diferite niveluri educaționale. Cercetarea subliniază complementaritatea dintre educația formală și cea nonformală, precum și beneficiile integrării activităților nonformale în procesul educațional. Sunt prezentate definiții și viziuni teoretice ale variilor autori cu referire la educația nonformală; modalități de integrare a activităților nonformale în diferite contexte educaționale. Totodată, în lucrare sunt reflectate caracteristicile educației nonformale, acestea constând în faptul că: asigură legătura dintre instruirea formală şi cea informală; se desfăşoară într-un cadru organizat, în afara sistemului şcolar, cuprinzând activităţi extra clasă / extradidactice şi activităţi de educaţie şi instruire extraşcolare, activităţi de animaţie; conținutul acestora prezintă o mare flexibilitate; ambianță relaxată, calmă şi plăcută, dispunând de mijloace menite să atragă publicul de diferite vârste. Aceste activități interactive oferă exemple concrete de aplicare a educației nonformale, ilustrând importanța participării active, a colaborării și a reflecției în procesul de învățare.*

Cuvinte-cheie: *educație formală, educație nonformală, caracteristici, extradidactic, extrașcolar, flexibilitate, participare activă.*

NONFORMAL EDUCATION: A TRANSITION FROM THEORY TO APPLICABILITY IN THE EDUCATIONAL CONTEXT

Summary. *The author, in this article, outlines the fundamental concepts and practical applications of non-formal education in the contemporary education system, highlighting its importance and impact at different educational levels. The research emphasizes the complementarity between formal and non-formal education, as well as the benefits of integrating non-formal activities into the educational process. Definitions and theoretical visions of various authors are presented with reference to non-formal education; ways of integrating non-formal activities in different educational contexts. At the same time, the characteristics of non-formal education are reflected in the work, consisting in the fact that: it ensures the connection between formal and informal training; takes place in an organized setting, outside the school system, including extra-class / extra-didactic activities and extra-curricular education and training activities, animation activities; their content is very flexible; relaxed, calm and pleasant atmosphere, with means designed to attract the public of different ages. These interactive activities provide concrete examples*

of the application of non-formal education, illustrating the importance of active participation, collaboration and reflection in the learning process.

Keywords: *formal education, non-formal education, characteristics, extracurricular, extracurricular, flexibility, active participation.*

Introducere

În ultimele decenii, educația nonformală a dobândit o relevanță tot mai mare în practica educațională, fiind identificată ca un element fundamental al procesului de învățare pe tot parcursul vieții. Într-o societate caracterizată de schimbări accelerate, în care cerințele pieței muncii și nevoile individuale se transformă constant, educația nonformală se afirmă ca un mecanism versatil și dinamic, capabil să completeze și să extindă cadrul oferit de educația formală. Desfășurată în afara structurilor tradiționale ale sistemului școlar, această formă de educație se focalizează pe cultivarea competențelor practice, sociale și civice, oferind oportunități de învățare adaptate nevoilor individuale și orientate către aplicații concrete.

Prin intermediul unei analize critice a literaturii de specialitate, putem evidenția modalitățile prin care educația nonformală poate fi integrată în sistemele educaționale formale și nonformale, contribuind astfel la îmbunătățirea calității procesului de învățare și la dezvoltarea unor competențe esențiale pentru secolul XXI. Totodată, vom reliefa atât provocările, cât și oportunitățile legate de implementarea programelor de educație nonformală, precum și impactul acestora asupra participanților și comunităților implicate.

În acest cadru, vom porni cu următoarele întrebări:

- Cum poate fi definită și delimitată educația nonformală în raport cu educația formală și informală?
- Ce strategii și mecanisme pot sprijini integrarea eficientă a educației nonformale în sistemele educaționale existente?
- Care sunt avantajele și limitările aplicării practice a acestei forme de educație?

Prin explorarea acestor întrebări, ne propunem să contribuim la o mai bună înțelegere a rolului educației nonformale ca intermediar între teorie și practică, oferind perspective relevante pentru cercetători și practicieni.

Repere conceptuale

Cercetând literatura de specialitate privind cele trei dimensiuni ale educației, ne vom referi, în mod special, la doi cercetătoti: Sorin Cristea și Vladimir Guțu. În ideile acestora găsim puncte comune. Astfel, *educația informală,* în viziunea

lor, este o acțiune ocazională, paralelă, spontană, difuză; o totalitate de informații neintenționate, voluminoase cu care este confruntat individul în practica de toate zilele și care nu sunt selectate, organizate și prelucrate din punct de vedere pedagogic. La realizarea acestei forme de educație contribuie: familia, mass-media, biserica, muzeele, strada etc. *Educația formală* este văzută drept o activitate în cadrul instituțional, organizată sistemic și realizată de cadrele didactice permanente, pe baza unui curriculum oficial, în timp și spațiu. *Educația nonformală* - o realitate mai puțin formalizată sau neformalizată, însă cu efecte formative. Activitățile educative angajate în acest sens se caracterizează printr-o mare diversitate, flexibilitate, fiind determinate de interesele și opțiunile individuale ale elevilor.

Cele trei forme ale educației, prezentate sub forma unor definiții mai sus, pot fi modelate și grafic:

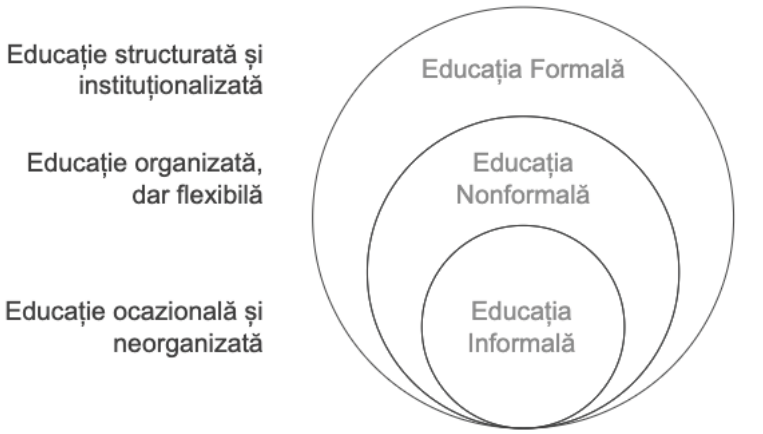

Figura 1. Trei dimensiuni ale educației (educații „paralele”)

În cele ce urmează, propunem o serie de definiții cu referire la *educația nonformală*, propuse de varii autori/cercetători.

Tabelul 1. *Definiții și viziuni teoretice privind educația nonformală*

Autor	**Definiție**	**Aspecte-cheie/ contribuții**
Coombs, P. H. și Ahmed, M.	„Educația nonformală este orice activitate educațională organizată, desfășurată în afara sistemului formal, destinată să răspundă nevoilor indivizilor.”	Accentul pe adaptabilitatea și relevanța pentru nevoile comunității.

Knowles, M.	„Educația nonformală se bazează pe autodirijare și experiență, punând accent pe învățarea centrată pe adult.”	Contribuția la teoria învățării autodirijate (andragogie) și la dezvoltarea abilităților prin experiență practică.
Rogers, A.	„Educația nonformală oferă o cale alternativă de învățare față de educația formală, fiind axată pe dezvoltarea abilităților practice și aplicabile.”	Învățare aplicată, bazată pe nevoi și promovarea diversificării metodelor educaționale.
Freire, P.	„Educația nonformală este un proces de eliberare, în care oamenii își dezvoltă conștiința critică și capacitatea de a transforma lumea.”	Educația nonformală ca metodă de emancipare și transformare socială.
Houle, C.	„Nonformalul include toate experiențele educaționale intenționate care nu sunt structurate ca educație formală, ci mai degrabă sunt informale și orientate spre viață.”	Accentul pe învățarea experiențială și orientarea către viața cotidiană.
Jarvis, P.	„Educația nonformală se referă la acele forme de educație organizate, dar flexibile, ce permit indivizilor să învețe într-un mod mai liber decât în cadrul formal.”	Dimensiunea flexibilității și adaptării la nevoile specifice ale indivizilor și comunităților.
Smith, M.	„Educația nonformală presupune o organizare deliberată a învățării în afara structurilor formale și are loc într-un mod informal și liber.”	Accent pe flexibilitate și pe valorificarea mediilor informale de învățare.
Jeffs, T., și Smith, M.	„Este vorba de un proces de învățare continuă și autoeducare, care se desfășoară într-un mediu flexibil și permite o învățare activă.”	Educația nonformală promovată ca proces continuu, centrat pe experiență și adaptat individului.
Kleis, J.	“Orice activitate educațională, intenționată şi sistematică, desfăşurată de obicei în afara şcolii tradiționale, al cărei conținut este adaptat nevoilor individului şi situațiilor speciale, în scopul maximalizării învățării şi cunoaşterii şi al minimalizării problemelor cu care se confruntă aceasta în sistemul formal.	Evitarea stresului notării în catalog, disciplina impusă, efectuarea temelor etc.

În lucrarea *Fundamentele pedagogiei*, pedagogul Emerit Sorin Cristea propune definiția *educației nonformale*, reflectând acest concept drept „o realitate mai puțin formalizată sau neformalizată, însă cu efecte formative. Activitățile educative anga-

jate în acest sens se caracterizează printr-o mare diversitate, flexibilitate, fiind determinate de interesele și opțiunile individuale ale elevilor”.

Educația nonformală poate fi organizată prin *activități în afara clasei*: cercuri, concursuri, olimpiade, întreceri, manifestări culturale și artistice etc. și *activități organizate în afara școlii*: excursii, vizite, tabere, expoziții, centre de creație etc.

Caracteristicile *educației nonformale*, conform profesorului Sorin Cristea, sunt:

- asigură legătura dintre instruirea formală şi cea informală;
- se desfăşoară într-un cadru organizat, în afara sistemului şcolar, cuprinzând activităţi extra clasă / extradidactice (cercuri pe discipline, interdisciplinare sau tematice, ansambluri sportive, artistice, concursuri şcolare, olimpiade, competiţii etc.) şi activităţi de educaţie şi instruire extraşcolare, activităţi de animaţie;
- coordonatorii acestei forme de educaţie *îşi joacă rolurile, sunt animatori*, *moderatori*. Educatorului nonformal i se solicită mai multă flexibilitate şi entuziasm, adaptabilitate şi rapiditate în adoptarea variatelor stiluri de conducere a activităţii, în funcţie de nevoile şi cerinţele educatului;
- *conţinutul şi obiectivele* urmărite prezintă o *mare flexibilitate*, diferenţiindu-se în funcţie de vârstă, sex, categorii socioprofesionale, interesul participanţilor, aptitudinile şi înclinaţiile acestora. Sunt cuprinse activităţi care corespund intereselor, aptitudinilor şi dorinţelor participanţilor;
- ambianţă relaxată, calmă şi plăcută, dispunând de mijloace menite să atragă publicul de diferite vârste. Este un antrenament intelectual care menţine interesul participanţilor printr-o metodologie atractivă.

Aspecte praxiologice.

Precum menționam mai sus, activitățile nonformale pot fi realizate în diferite contexte educaționale, precum:

- *Proiecte comunitare și de voluntariat*, care contribuie la dezvoltarea abilităților de colaborare și responsabilitate socială. De exemplu, organizarea unor campanii de ecologizare sau de ajutor comunitar.
- *Ateliere și sesiuni de dezbateri,* care pot aborda subiecte importante pentru participanți, precum gândirea critică sau dezvoltarea personală. Prin intermediul dezbaterilor și al discuțiilor deschise, participanții au ocazia să-și îmbunătățească abilitățile de comunicare și argumentare.
- *Învățare prin experiență - educație practică* **(***learning by doing*). Învățarea poate fi stimulată prin activități creative, cum ar fi ateliere de artă, gătit sau

proiecte tehnice, prin care participanții dobândesc cunoștințe prin practică și experimentare.

- *Jocuri de rol și simulări* sunt utile pentru dezvoltarea abilităților de comunicare, empatie și soluționare a conflictelor, în contexte care se aseamănă cu cele reale.
- *Studiu de caz* – un model de aplicare a educației nonformale în instituțiile de învățământ.
- *Workshopuri pe teme specifice și proiecte de echipă* sunt concepute pentru a fi plăcute și pentru a încuraja implicarea elevilor, punând accent pe învățarea activă.

În cadrul acestor forme de organizare a activităților nonformale pot fi implementate varii activități interactive. Vom reflecta unele dintre acestea în textul de mai jos.

1. Mingea fierbinte (activitate de spargere a ghieții)

Obiectiv: memorarea numelor, inițierea cunoaşterii reciproce în cadrul grupului

Categoria de vârsta: 5 ani - 90 de ani

Materiale: o minge

Conținut: Participanții sunt aranjați în cerc. Activitatea constă în autoprezentarea participanților. Pe lângă nume trebuie să mai ofere şi alte date. Acest lucru se va face prin intermediul unei mingi care se va lansa între participanți. Trebuie să se desfăşoare foarte rapid. Mingea este “fierbinte”. Participanții formează un cerc. Persoana care primeşte mingea trebuie să spună: *numele; locul naşterii; ocupația preferată; o dorință* (moderatorul/animatorul poate schimba regula). Acest lucru trebuie făcut repede pentru a nu “se frige”. După ce se termină prezentarea, mingea se lansează mai departe.

2. Echilibrul colectiv

Obiectiv: favorizarea încrederii şi cooperării, stimularea simțului cooperării

Categoria de vârsta: peste 10 ani

Număr de participanți: 10 -14

Materiale: nu sunt necesare

Durata: 10 min.

Conținut: Tot grupul formează un cerc, apucându-se de mâini. Se face numărătoarea de la 1 la 2. Persoanele care au numărul 1 se vor înclina înainte, cele cu numărul 2 - înapoi. Exercițiul dat trebuie efectuat foarte lent. După ce se obține echilibrul, cei cu numărul 1 se vor înclina înapoi, iar cei cu numărul 2, înainte. Jocul se finalizează printr-o scurtă discuție de evaluare: Ce dificultăți au întâmpinat? Ce probleme există în viața reală ce blochează încrederea în cineva?

3. Pizza

Obiectiv: crearea unei atmosfere relaxante, apropierea interpersonală, cunoaştere şi relaționare între participanți, introducerea într-o atmosferă relaxantă şi distractivă

Categoria de vârsta: 6 ani - 90 de ani

Număr de participanți: peste 5

Materiale: nu sunt necesare

Durata: 10 min.

Conținut: Participanții trebuie să se aşeze în cerc, se întorc toți cu fața într-o singură direcție, stând unul în spatele celuilalt. Fiecare participant are sarcina să ghicească ce acțiune îndeplinește colegul, prin desenul, mișcările colegului pe spatele său. Spre exemplu: se frământa aluatul (se masează muşchii spatelui); se întinde aluatul; se toarnă apoi ingredientele: caşcavalul, ouăle, se taie salamul; se introduce tava în cuptor şi se aşteaptă ca să fie coaptă!

4. Ghicește cine-i

Obiectiv: verificarea percepției persoanelor din jur față de propria persoană, cunoaştere şi relaționare între participanți, introducerea într-o atmosferă relaxantă şi distractivă

Categoria de vârsta: 6 ani - 90 de ani

Număr de participanți: peste 5

Materiale: hârtie, pixuri

Durata: 10 - 30 min.

Conținut: Fiecare participant va trebui să scrie pe un bilețel câte 4-6 afirmații: “Eu sunt.....”, “Într-un grup îmi place.....”. Biletele se adună împăturite într-un bol/cutie/săculeț şi se reîmpart participanților spre a fi citite cu voce tare, trebuind să ghicească cine a scris bilețelul şi să facă o scurtă caracterizare a persoanei respective, în funcție de răspunsurile date.

5. Fişa de căutare

Obiectiv: crearea unei atmosfere relaxante, apropierea interpersonală, cunoaştere şi relaționare între participanți, introducerea într-o atmosferă relaxantă şi distractivă

Categoria de vârsta: 7 ani - 90 de ani

Materiale: Fise pe care sunt scrise anumite indicii de căutare, pixuri.

Durata: 20 min.

Conținut: Se împart fişele de căutare şi se explica cum trebuie completate. Fiecare participant va trebui să completeze foaia cu numele persoanelor care corespund indiciilor. Exemplul unui cuprins al fişei de căutare: caută persoanele care au şosete negre; caută persoanele care au ziua de naştere în aceeaşi lună cu tine; caută per-

soanele care au acelaşi număr la pantofi ca şi tine; caută persoanele care au aceeaşi pasiune.

6. Maşina de spălat

Obiectiv: identificarea unor calități, stimularea comunicării pozitive

Categorie de vârstă: toate

Număr de participanți: minim 10

Materiale: nu sunt necesare

Durata: 5 – 10 min.

Loc de desfăşurare: interior / exterior

Ritm: calm

Conținut: Se formează două şiruri de copii, faţa în faţă. Începând cu ultimii, pe rând, participanții vor trece printre cele două şiruri („maşina de spălat”). Trecând în dreptul fiecărei perechi din şir, se opresc şi aşteaptă să fie „spălați”: fiecare participant la joc îi pune mâna pe umăr şi îi spune o caracteristică, o calitate personală sau o vorbă bună. Cel „spălat” mulțumeşte şi trece mai departe. Se va insista, de la început, pe caracterul pozitiv al comunicării. Neapărat trebuie să treacă prin „maşina de spălat” copiii trişti, timizi, negativişti, pentru a le ridica moralul, pentru a le dezvolta încrederea în sine sau pentru a-i determina să gândească pozitiv.

7. Şoriceii

Obiectiv: crearea unei atmosfere relaxante, apropierea interpersonală, cunoaştere şi relaționare între participanți, introducerea într-o atmosferă relaxantă şi distractivă

Categoria de vârsta: 6 ani - 90 de ani

Conținut: Se împart participanții în echipe, preferabil de câte 6. Fiecare participant din echipă va extrage câte un bilețel (pregătite în prealabil de la 1-6, puse într-un bol/săculeț/cutioară). Moderatorul demonstrează desenarea unui şoarece pentru a exista un model de şoarece din profil, la care să se raporteze toți jucătorii; la formabilii mai mari – fără model. Când începe jocul, fiecare extrage bilețelul. Pe o coală de hârtie vor desena, în grup, un şoarece. Echipele concurează între ele la desenat şoareci. Desenarea părților şoarecilor se face numai într-o ordine anumită, astfel: 6 - desenează corpul; 5 - capul (din profil); 4 - picioarele; 1 - un ochi; 2 - o ureche; 3 - nasul şi mustățile.

8. Foaia de hârtie – brainstoriming

Obiectiv: dezvoltarea creativității prin identificarea modalităților de utilizare a diverselor materiale

Categoria de vârsta: 10 ani - 90 de ani

Materiale: un creion, o coală de hârtie, o folie de protecție documente, orice alt material pe care îl avem la dispoziție

Descriere: Se împart participanții în 3 echipe egale. Fiecare echipă primeşte un set de materiale, ei vor trebui să găsească în 5 minute cât mai multe modalități de utilizare a acelor materiale, fără să judece ideile care sunt spuse. Se poate da şi contextul în care acele materiale trebuie să fie folosite (cum le folosim într-un training, la o activitate etc.). După ce se colectează ideile, se prezintă şi se discută care sunt ideile, ulterior se pot pune în aplicare.

9. Harta taberei (joc de explorare)

Obiectiv: identificarea spațiilor din tabără/ terenul de joacă

Categoria de vârsta: 6 ani - 90 de ani

Materiale: creioane, coli de hârtie

Durata: 15 - 30 min.

Descriere: Se împart participanții în echipe egale. Fiecare echipă primeşte câte un creion şi o coală de hârtie, având sarcina să deseneze harta taberei/terenului de joacă în care vor preciza care sunt spațiile pe care le găsesc, unde sunt amplasate. În funcție de vârsta participanților, fiecare echipă poate să fie însoțită sau nu de un adult. Se stabileşte perimetrul pe care fiecare echipă va trebui să-l cartografieze, timpul pe care îl au la dispoziție şi locul de întâlnire. Fiecare echipă va pleca în expediție. Facilitatorul veghează ca activitatea să se deruleze în siguranță. Se regrupează toate echipele şi se face harta comună. Se stabilesc spațiile pe care le pot folosi şi care sunt regulile de folosire: de exemplu, pe terenul de sport trebuie să ai încălțăminte adecvată, la piscina trebuie să fii însoțit de un adult. Se încheie activitatea prin expunerea frontală a hărții realizate în echipă.

10. Poveste interactivă

Obiectiv: stimularea spiritului de cooperare

Categoria de vârsta: 4 ani - 90 de ani

Conținut: Copiii urmează să facă anumite gesturi (să bată din palme, să tropăie etc.) sau să scoată anumite sunete, cuvinte, onomatopee, în funcție de personaj. Animatorul trebuie să cunoască foarte bine povestea. Exemplu: povestea *Ridichea uriașă. Cuvintele cheie-gest / roluri*:

- Bătrânul/moşneagul – *e-hei*
- Băbuța – *of-of*
- Nepoțica – *hi-hi*
- Cățelul – *ham-ham*
- Pisica – *miau-miau*
- Şoarecele – *chiț-chiț*
- Ridichea – *ho-ho*

Ridichea uriașă

Într-un sat frumos şi bogat, într-o căsuţă cochetă, cu o grădină mică de zarzavaturi, trăia un ţăran bătrân împreună cu băbuţa lui, cu nepoţica, un căţel şi o pisică. Odată, bătrânul a semănat în grădină legume, printre care şi ridichi. Într-o dimineaţă, pe când s-a dus în grădina de zarzavat, a băgat de seamă că una dintre ridichi a crescut foarte mare, roşioară şi frumoasă.

Pe zi ce trecea, ridichea se făcea tot mai mare şi mai mare, încât privind-o moş-neagul gândea: din ridichea aceasta vom mânca cu toţii o săptămână. S-a apropiat de ea şi a început să tragă. Dar ridichea stătea înfiptă în pământ, nu voia să clinteas-că şi atunci moşneagul a chemat băbuţa în ajutor.

– Babă, babă, vino să-mi ajuţi să scot ridichea!

A venit baba, l-a prins pe moş de mijloc, moşul a prins de frunzele ridichii şi au început să tragă, dar ridichea nu se mişca din loc. Bunica a început să îşi strige nepoata:

– Vino, nepoată, să ne ajuţi! Ridichea asta este uriaşă şi tare încăpăţânată!

Nepoata a venit iute şi s-a apucat de mijlocul babei, baba de moş şi moşul de frunzele ridichii; au început să tragă cu nădejde, dar uriaşa ridiche nici gând să se clinteasca din loc...

11. Valorile

Obiectiv: ierarhizarea şi prioritizarea valorilor

Categoria de vârsta: 12 - 90 de ani

Materiale: coli de hârtie şi pixuri

Durata: 15 min.

Conținut: Fiecare participant va scrie valorile personale care îl determină să facă un anumit lucru, 10 la număr. După ce scriu, animatorul le spune că vor trebui să renunțe la două dintre valorile scrise. Apoi, pe rând, vor trebui să mai renunțe încă la încă 2 valori. La final se face evaluare: cum s-au simțit renunțând la aceste valori, care au fost criteriile de selecție de care au ținut cont etc.

12. Fără 3!

Obiectiv: socializarea copiilor, viteza de reacție, dezvoltarea atenției

Categoria de vârstă: 11-18 ani

Număr de participanți: peste 10

Materiale: nu sunt necesare

Durata: 5-10 minute

Conținut: Participanții sunt așezați în cerc. Câte unul numără cu glas tare în sensul acelor de ceasornic, de la 1 la 3. Când numărătoarea ajunge la persoana care trebuie să spună 3, acea persoană trebuie să bată o dată din palme. Cine greşeşte, iese

din joc. Jocul se poate complica, astfel: persoana care bate de două ori din palme întoarce numărătoarea în sens invers acelor de ceasornic.

13. Oglinda gândurilor (exercițiu de reflectare)

Obiectiv: învățare prin autoreflecție și consolidarea conceptelor prezentate

Conținut: La sfârșitul fiecărei secțiuni, formabilii/participanții vor fi îndemnați să noteze trei idei pe care le-au învățat, două întrebări pe care le au și o reflecție despre cum ar aplica un concept, pe care le vor expune frontal.

Aceste activități interactive oferă exemple concrete de aplicare a educației nonformale, ilustrând importanța participării active, a colaborării și a reflecției în procesul de învățare. Sper ca aceste exerciții să-i inspire pe cititori, să-i ajute să-și dezvolte noi competențe și perspective asupra învățării nonformale.

Concluzie

În cele din urmă, afirmăm cu încredere că educația nonformală joacă un rol fundamental în modelarea trăsăturilor socio-emoționale, precum adaptabilitatea, empatia, comunicarea și capacitatea de a lucra în echipă. Într-o lume în schimbare rapidă, competențele dezvoltate prin educația nonformală pregătesc indivizii nu doar pentru a răspunde provocărilor prezente, dar și pentru a inova și a dezvolta soluții pe termen lung. Subliniem faptul că educația nonformală se definește prin flexibilitate și adaptabilitate, fapt ce facilitează o învățare participativă, un mediu de colaborare și interacțiune care stimulează creativitatea și inițiativa personală.

Referințe bibliografice:

1. Botnariuc, P., Cucoș, C. Școala online. Elemente pentru inovarea educației. Raport de cercetare evaluativă. București: Editura Universității București, 2020.
2. Cristea, S. Fundamentele pedagogiei. Iași: Editura „Polirom”, 2010.
3. Cucoș, C. Informatizarea în educaţie. Aspecte ale virtualizării formării. Iași: Polirom, 2006.
4. Cucoș, C. Generarea conţinuturilor şcolare/ suporturilor de învăţare de tip elearning. Caracteristici şi criterii de calitate. În: Educația digitală. Iași: Polirom, 2020.
5. Damian, R. Impactul inteligenței artificiale asupra educației nonformale, autor:, Revista „Pedagogia”, nr. 4/2022.
6. European Framework for Digital Competence of Educators (DigCompEdu),

European Commission, 2020. [Disponibil online pe site-ul: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/ digcompedu_en].
7. Gagim, I. Digitalizarea în educație: tendințe și perspective, Editura „Știința”, Chișinău, 2020.
8. Guțu, V. Educaţie. Educaţia formală, nonformală şi informală: delimitări şi puncte de tangenţă [Disponibil online pe site-ul: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/UP_2%2866% 29_ p14-20.pdf].
9. Istrate, Ol. Pedagogia digitală: Definiție și arie conceptuală, 2022. [Disponibil online pe site-ul: https://educatia-digitala.ro/ pedagogia-digitala-definitie-si-arie-conceptuala].
10. Neagu, G. Educația nonformală și competențele pentru secolul XXI, Revista „Științele Educației”, nr. 2/2020.
11. Politici publice pentru promovarea educației digitale în Republica Moldova, Centrul de Analize și Investigații în Educație, 2022.
12. Șerban, A. Tendințe în educația nonformală: de la gamificare la realitate augmentată, Revista „Educația 21”, nr. 3/2021.
13. Strategia de Dezvoltare a Educației 2020-2030, Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova. [Disponibil online pe site-ul: https://gov.md/sites/default/files/document/attachments /subiect-02-nu-900-mec-2022_1.pdf].
14. UNESCO. (2020). *Education in a Post-COVID World: nine ideas for public action.* [Disponibil online pe site-ul: https://www.unesco.org/en/articles/education-post-covid-world -nine-ideas-public-action].
15. 100 de idei de educație nonformală [Disponibil online pe site-ul: https://www.scout.ro/wp-content/uploads/2013/10/Manual-100-de-idei-de-educatie-non-formala.pdf].